

új körülmények új követelményeinek megfelelően. Meddig képes azonban alkalmazkodni az ökoszisztéma-alrendszerek főrendszere, az úgynevezett „természet”? Homocentrikus világunkban, amelyben a társadalmi és gazdasági érdekek elsődlegesek, gyakran figyelmen kívül maradnak a természetben uralkodó objektív törvények, s ez olykor megbosszulja magát: ahonnan a legnagyobb nyereséget várjuk, némelykor ott érnek a legnagyobb veszteségek. Az egyensúlyi állapotok ingadozásának ismerete tehát létfontosságú az emberiség számára, hogy illetékesen avatkozhasson be a változásokba — mind a természetet, mind pedig a saját érdekében.

KANADA ERZSÉBET-KORA?

(The Times Literary Supplement, 1973. 3738.)

Ezzel a címbe írt kérdéssel indítja kanadai irodalmi összeállítását a londoni hetilap; Ronald Sutherland, az összehasonlító irodalom professzora (a bevezető cikk szerzője) igenlő választ ad a kérdésre, noha egyelőre ő sem látja a holnapi kanadai Shakespeare-t vagy Ben Jonson-t, az általános fejlődés, a művekben jelentkező problémák gazdagsága és a figyelemreméltó, nemzetközileg is egyre ismertebb szerzők jelenléte azonban indokolja ezt az optimizmust. Kanada, miközben tudomást vesz a világban zajló dolgokról, s részese az egyetemes fejlődésnek (a „global village”-jelenség megnevezése a kanadai Marshall McLuhantól származik!), egyre inkább a maga útját járja az irodalomban és művészetben; McLuhan mellett ugyancsak jócsengésű Leonard Cohen, Northrop Frye, Margaret Laurence, Mordecai Richler vagy a *Hair* zenéjét szerző Galt McDermott neve, s a nemrég még jelentéktelen francia-kanadai irodalom képviselői, a Femina-díjas Gabrielle Roy, Réjean Ducharme, Antonine Maillet ugyancsak hallatnak magukról.

Számunkra e neveknél mégis többet mond a sokféle törekvésből alakuló összekép, az az önállósulási törekvés, amelyet Sutherland bizonyos vonatkozásokban az amerikai néger, illetve az afrikai írók alkotói gondolataihoz hasonlít. „A kanadaiak végre kezdenek kibújni a selyemgubóból, amikor — ironikusan szólva — bizonyos európaiak és számos amerikai a gubót keresi, hogy visszabújhasson belé.” Ezért vannak ma előnyben a kanadai írók az európaiakkal és amerikaiakkal szemben: kénytelenek kezdeményez-

ni, meghatározni önmagukat, létfontosságú problémákról kell írniuk, új formákat kell keresniük — nem az újítás kedvéért, hanem hogy kifejezhessék kollektív egyéniségüket. „Az angol vagy francia író számára mi új van a nap alatt? A technikai kísérletek talán? A felszabadult nő vagy a Közös Piac? Várakozás egy új Godot-ra? Az amerikai író egyre baljósabb és dezilluzionáltabb lesz... A kábitószér színpada kényelmes gubót kínál, a Zen Buddhizmust, autókípufogóaszt, okkultizmust, a szexuális inhibíciók és exhibicionizmus katalógusát, Marilyn Monroe életét...”

A kanadai írók, mind az angolok, mind a franciák, ezzel szemben önmagukkal s a körülöttük élő emberekkel foglalkoznak — és ez nem kis változatosságot biztosít ennek a fejlődésben lévő irodalomnak. Persze, vannak megoldatlan problémáik — például a nemzeté alakulás dilemmái —, kulturális kibontakozásuk, irodalmuk-művészetük nemzeti önállósága azonban biztató távlatokat sejtet. Az egyes művészeti ágak — a zene, a film, a színház — jelentős sikerekkel büszkélkedhetnek. A montreali televízió önálló, eredeti programjával ma már felülmúlja mind a New York-it, mind a Los Angeles-it, s az utóbbi években több eredeti műsort készített, mint London és Párizs együttvéve.

HADSEREG-SZOCIOLÓGIA (Viitorul social, 1973. 4.)

Vasile Secăreş (az *Instituția militară contemporană: realități și perspective organizaționale* című tanulmány szerzője) szerint a hadsereg-szociológiában az utóbbi évek során főként azokat a változásokat vitatják, amelyek intézményi szinten érintették a haderőket, s a különböző nézetek számolnak azzal, hogy maguk a hivatások katonák is változtattak magatartásukon a szakmai modell megválogatásakor: keresik a jelenlegi stratégiai és társadalmi viszonyoknak leginkább megfelelő társadalmi beilleszkedés legjobb lehetőségeit.

Általánosan elismert tény, hogy a második világháború után a hivatások katonák szakmai csoportjában is mélyreható változások mentek végbe; a „hivatás” módosulásai persze ez esetben sem voltak függetlenek a társadalom egészében végbemenő folyamatoktól. Secăreş a (hagyományos) hivatások katonai modell funkcionális meghatározásairól szólva, a katonai eszköz létokai kapcsán megállapítja: a társadalmi intézményként fel-